

BUDOWANIE BEZPIECZNEGO PARTNERSTWA

Jakie polityki publiczne
w obliczu wojny w Ukrainie

REKOMENDACJE
PROJEKTU OCZYSZCZALNIA

OCZYSZ-
CZALNIA

LABORA
+ORIUM

WZETA

Autorzy:

Zuzanna Balcer, Stanisław Barański, Bartosz Bartosik, Magdalena Bigaj, Ewa Buczek, Jacek Cichoński, Konrad Ciesiołkiewicz, Witold Drożdż, Marcin Kędziński, Zbigniew Nosowski, Karol Reczkin, Zuzanna Rudzińska-Bluszcz, Mateusz Szczurek

Projekt graficzny, opracowanie typograficzne i skład: Marcin Kiedio

www.projektoczyszczalnia.wiez.pl

Zawartość tego dokumentu można rozpowszechniać na licencji CC BY-NC 4.0. Należy podać autorstwo, podać link do publikacji na stronie www.projektoczyszczalnia.wiez.pl i oznaczyć ewentualne zmiany w treści. Nie należy wykorzystywać treści dokumentu do celów komercyjnych.

Projekt Oczyszczalnia realizowany jest przez Laboratorium „Więzi”

www.wiez.pl/laboratorium

laboratorium@wiez.pl

Towarzystwo „Więź”

ul. Trębacka 3, 00-074 Warszawa

Warszawa, czerwiec 2022

DIAGNOZA/PROGNOZA – KLUCZOWE PUNKTY:

Konsekwencje tymczasowości i długotrwałości wojny

- Zdecydowana większość uchodźców z Ukrainy to kobiety i dzieci. Po ustabilizowaniu się sytuacji w Ukrainie prawdopodobnie powrócą oni do swoich rodzin i domów. Wobec takiej sytuacji **zadaniem Polski jest w pierwszej kolejności odpowiedź na tymczasowe potrzeby uchodźców**, a dopiero w dalszej perspektywie budowanie długotrwałej strategii integracyjnej, która dziś – gdy wynik wojny jeszcze nie jest przesądzony – mogłaby być źle widziana przez samych Ukraińców (np. jako chęć polonizacji).
- Jednocześnie jednak Polska musi być **gotowa na przedłużanie się konfliktu i perspektywę trwałej destabilizacji Ukrainy**, co przełoży się na zmianę charakteru pobytu uchodźców z tymczasowego na trwały. W efekcie niepewność co do dalszych losów wojny i jej gospodarczych skutków stanowi najpoważniejsze wyzwanie dla polityki w zakresie pomocy uchodźcom.

Przełożenie wojny na rynek pracy

- Niezależnie od przebiegu i skutków wojny należy być gotowym **na wzrost skali migracji zarobkowych**. Ukraińskie kobiety, które obecnie przebywają w Polsce, nawet po powrocie do Ukrainy mogą być zainteresowane czasowym powrotem na polski rynek pracy. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku ukraińskich dzieci, a zwłaszcza młodzieży – im dłużej będą przebywać w Polsce przed powrotem do Ukrainy, tym większa będzie ich skłonność do powrotu, np. w celu podjęcia w naszym kraju studiów (obniżenie psychologiczno-językowej bariery wejścia).

Relacje społeczne pod znakiem zapytania

- Wraz ze zmianą charakteru konfliktu – czyli możliwym przejściem do wojny pozycyjnej, przypominającej bardziej walki z lat 2014-2022, sprzed inwazji 24 lutego br. – **uchodźcy z Ukrainy będą w coraz większym stopniu postrzegani w polskim społeczeństwie jako migranci zarobkowi**, a także odbiorcy pomocy społecznej. Będzie to mieć negatywne przełożenie na percepcję wszystkich Ukraińców przebywających w Polsce – także tych, którzy przybyli przed 24.02.2022 r.

- Problem negatywnych postaw wobec Ukraińców dotyczy głównie osób starszych (pamięć historyczna) i młodych dorosłych (konkurencja na rynku pracy, konkurencja w usługach opiekuńczych dla dzieci, potencjalna konkurencja na „ryнку matrymonialnym” o młodych mężczyzn w miastach itd.).
- Priorytetem powinno być budowanie **świadomości społecznej na temat podobieństw i różnic pomiędzy naszymi narodami**. Z jednej strony mamy wspólne doświadczenie rosyjskiego imperializmu, tradycję współpracy politycznej i społecznej, a z drugiej strony dzieli nas stosunek do niektórych postaci, jak również wydarzeń historycznych. Symbolem tego jest rzeź wołyńska, którą poprzedziły prześladowania ludności ukraińskiej przez II RP. System edukacji i debata publiczna powinny być przestrzenią, w której wybrzmiały różne spojrzenia na przeszłość naszych narodów.

Ukraińcy różnych statusów

- Objęcie różnym reżimem regulacyjnym obywateli Ukrainy przebywających w Polsce przed 24.02.2022 r. oraz tych, którzy przyjechali po wybuchu wojny, skutkuje **narastającymi napięciami także wewnątrz społeczności ukraińskiej w Polsce**.

Szok dla chwiejnej gospodarki

- Kryzys uchodźczy dotknął Polskę w trudnym momencie gospodarczym. Gospodarka jest obecnie w fazie postcovidowej odbudowy. W powiązaniu z kryzysową sytuacją na rynku surowców – spowodowaną m.in. sankcjami gospodarczymi na Rosję oraz zwiększonym zagregowanym popytem (konieczność utrzymania dodatkowych 1,5 mln osób) – prowadzi to do wyraźnego wzrostu inflacji i prawdopodobnego obniżenia się poziomu życia wielu Polaków, zarówno z tzw. klasy ludowej, jak i klasy średniej.
- **Proces ubożenia będzie miał prawdopodobnie negatywny wpływ na postrzeganie obywateli Ukrainy**, zwłaszcza jeśli gospodarka wejdzie w falę recesji i pojawi się problem bezrobocia/konkurencji na rynku pracy (szczególnie na stanowiskach dla pracowników niskowkwalifikowanych).

Polska państwem frontowym

- Wojna w Ukrainie, podobnie jak każdy konflikt na wschodzie Europy – choć ten obecny w szczególny sposób – wzmacnia zainteresowanie Polską, a obecnie

także znaczenie naszego kraju. Zmiana ta może mieć jednak bardzo niejednoznaczne skutki dla sytuacji wewnętrznej.

- **Status państwa frontowego NATO będzie wzmacniał naszą pozycję międzynarodową**, ale jednocześnie będzie skłaniał rząd do większych **inwestycji w zbrojenia** (konieczność udowodnienia potencjału obronnego) **kosztem prawdopodobnie usług publicznych**. Może to przełożyć się na osłabienie spójności społecznej i bezpieczeństwa wewnętrznego. W interesie polskiej racji stanu jest zwiększenie bezpieczeństwa przez wzmocnienie sojuszu NATO, poprawę edukacji obywatelskiej i takie wydatki na zbrojenia, które nie zablokują realizacją ważnych programów społecznych. Z kolei wzmocnienie przemysłu zbrojeniowego należy wykorzystać do zwiększenia innowacyjności gospodarki.

Napięcia wewnątrz Europy

- Perspektywa członkostwa Ukrainy w szeroko rozumianym świecie Zachodu, reprezentowanym instytucjonalnie głównie przez UE i NATO, która jest racją stanu Polski (zarówno w wymiarze bezpieczeństwa, jak i wymiarze gospodarczym), nie leży raczej w interesie największych państw Europy Zachodniej, a zwłaszcza Francji i Niemiec (zbyt duże polityczne wzmocnienie Europy Środkowej mogłoby przesunąć oś ciężkości Europy w tym kierunku). **Im większe będzie zwycięstwo Ukrainy** (a tym samym porażka/osłabienie Rosji), **tym większe będą strukturalne napięcia polityczne i gospodarcze między Europą Zachodnią a Europą Środkową i Wschodnią**, które i tak były już obecne przed pełnoskalową ofensywą Rosji na Ukrainę.

GLÓWNE WNIOSKI/REKOMENDACJE

1 Polityka uchodźcza i migracyjna

- Prawne **zrównanie statusu uchodźców wojennych oraz innych imigrantów z Ukrainy**, którzy przybyli przed rosyjską agresją z 24.02.2022 r.
- Zmiana polityki w zakresie wydawania kart pobytu dla cudzoziemców (karty wieloletnie) – **uproszczenie dostępu do rynku pracy** i ograniczenie biurokracji (najkrócej mówiąc: przedłużenie zasad przewidzianych w tzw. specustawie covidowej); w tym obszarze należy też wprowadzić rozwiązania ułatwiające nostryfikację dyplomów.
- Stworzenie rozwiązań umożliwiających zakwaterowanie uchodźców poza halami/obozami – niezbędne są: **rejestr pustostanów** i tworzenie zachęt do korzystania z oferty mieszkaniowej poza największymi miastami, rotacja między polskimi rodzinami (przy wsparciu koordynacyjnym samorządu), społeczne agencje najmu (podmioty społeczne współpracujące z gminą, które pośredniczą między właścicielami mieszkań na wynajem i osobami, którym dochody lub sytuacja życiowa utrudniają najem mieszkania w warunkach rynkowych), itd.

2 Spójność społeczna

- Kampanie społeczne mające na celu **zmianę negatywnego postrzegania migrantów** – uchodźcy prędzej czy później zaczną być traktowani jak migranci, i to samo w sobie może być źródłem wielu napięć, zwłaszcza mając na uwadze fakt, że osoby te korzystają ze świadczeń społecznych („socjal”). Jednocześnie takie kampanie muszą być połączone z troską o **unikanie sytuacji dyskryminacji pozytywnej**, tj. takich, w których uchodźcy/migranci są traktowani przez państwo lepiej niż Polacy.
- W kontekście ogromnych krajowych nakładów, niezbędnych do poprawy jakości usług publicznych oraz transformacji energetycznej, należy **zastanowić się nad koniecznością** ponoszenia w krótkiej perspektywie **tak ogromnych wydatków na zakup uzbrojenia**. Biorąc pod uwagę prawdopodobne bardzo silne osłabienie rosyjskiej armii (czasowe, a być może trwałe), jak i gwarancje państw NATO, w tym zwłaszcza z USA, ryzyko rosyjskiego ataku na Polskę w przewidywalnej przyszłości nie jest wysokie. Oznacza to zatem,

że **większym zagrożeniem jest brak wewnętrznej spójności społecznej** (zwłaszcza w sytuacji napływu dużej liczby migrantów).

- W zakresie wzmocnienia sprawności państwa, niezbędne jest **wzmocnienie Państwowej Inspekcji Pracy** – naruszenia prawa pracy mogą stanowić zarzewie poważnych konfliktów społecznych, zarówno między Polakami i Ukraińcami, jak i wewnątrz społeczności ukraińskiej.
- Ważnym aspektem jest także odpowiednie przygotowanie się na wyzwania wynikające z ogromnej skali zjawiska **dezinformacji** oraz zagrożeń w obszarze **cyberbezpieczeństwa**. Rzeczpospolita powinna korzystać w tym obszarze z dokonań ośrodków badawczych – zarówno publicznych, jak i prywatnych – organizacji pozarządowych i biznesu. Integracja tych zasób jest kluczowa zarówno z perspektywy bezpieczeństwa, jak i spójności społecznej.

3 Polityka wewnętrzna

- Istotne **wzmocnienie samorządów**, na których spoczywa główny obowiązek dostarczania usług publicznych. W kontekście trudnych relacji na linii rząd-samorządy należy rozważyć wprowadzenie **specjalnych funduszy celowych**, umożliwiających wsparcie finansowe samorządów w tym zakresie (przy takim rozwiązaniu rząd może to promować jako swój sukces). Wsparcie powinno trafiać zarówno do największych miast, i jak mniejszych ośrodków, które potencjalnie mają możliwość przyjęcia części uchodźców (baza mieszkaniowa, baza usług opiekuńczych, gotowość lokalnego rynku pracy do przyjęcia nowych pracowników, itd.).
- W tym kontekście niezbędne jest **wzmocnienie sektora usług publicznych** w Polsce, co w krótkim okresie oznacza m.in. konieczność waloryzacji płac w sferze budżetowej (nauczyciele, pracownicy socjalni, pracownicy administracji na poziomie krajowym i samorządowym), a w dłuższym okresie – m.in. wzmocnienie samorządów odpowiedzialnych za dostarczanie usług publicznych.
- Niezależnie od samorządu, bardzo ważna jest **identyfikacja zasobów społecznych na poziomie lokalnym** i stworzenie formuły ułatwiającej zaangażowanie tych zasobów w sytuacjach kryzysowych (parafie, Ochotnicze Straże Pożarne, koła gospodyń wiejskich, itd.). To z kolei powinno pomóc w uruchomieniu sektora usług społecznych (np. w oparciu o spółdzielczość).

- Środki na realizację powyższych celów, w obecnej sytuacji makroekonomicznej (m.in. wysoka inflacja), nie powinny pochodzić z długu; rozwiązaniem jest **wyższe opodatkowanie konsumpcji dóbr luksusowych** (np. samochody, bilety lotnicze, ale także alkohol czy papierosy) oraz **rezygnacja z obniżek podatków dochodowych**, która dodatkowo będzie miała bardzo negatywny wpływ na dochody samorządów.
- Stworzenie **skoordynowanego systemu pomocy humanitarnej** – obecnie system krajowy oraz międzynarodowy (świadczony głównie przez agendy ONZ) wzajemnie siebie „nie widzą”, co może skutkować niższą efektywnością świadczonego wsparcia (zarówno problem podwajania pomocy, jak i pominięcia potencjalnych beneficjentów).

4 Polityka międzynarodowa

- Wzmocnienie nacisku na partnerów europejskich w zakresie z jednej strony **uruchomienia unijnego Funduszu Odbudowy Ukrainy** (wzorowanego na Next Generation EU), jak i **zwiększenia środków na Fundusz Sprawiedliwej Transformacji**, których brak może mieć bardzo negatywne skutki zarówno dla polskiej gospodarki, jak i polskiego społeczeństwa. Z tej perspektywy kluczowe jest **zakończenie sporu z Komisją Europejską wokół reformy wymiaru sprawiedliwości w Polsce** – jest ono istotne nie tylko ze względu na odblokowanie środków z tytułu Krajowego Planu Odbudowy, ale także zdolności do przekonywania partnerów unijnych do uruchomienia nowego Funduszu dla Ukrainy, zwłaszcza mając na uwadze bardzo niskie prawdopodobieństwo przejścia rosyjskich rezerw walutowych (ze względu głównie na sprzeciw instytucji finansowych), nie wspominając o reparacjach wojennych.
- **Wzmocnienie relacji z tą częścią elit politycznych we Francji, a zwłaszcza w Niemczech, które dostrzegają słabość dotychczasowej polityki** tych państw wobec Rosji (a także Chin), zwłaszcza w perspektywie prawdopodobnego rozwoju procesu tzw. decouplingu (w uproszczeniu: zerwanie łańcuchów wartości między Europą i Azją/Chinami), i są gotowe do dialogu z przedstawicielami naszego regionu (zwłaszcza niemieccy Zieloni i FDP, jak również młodzieżówki CDU/CSU i SPD).
- **Zaangażowanie w odbudowę Ukrainy na poziomie partnerstw samorządowych** – Polska jako państwo posiada zbyt mały potencjał, aby wchodzić

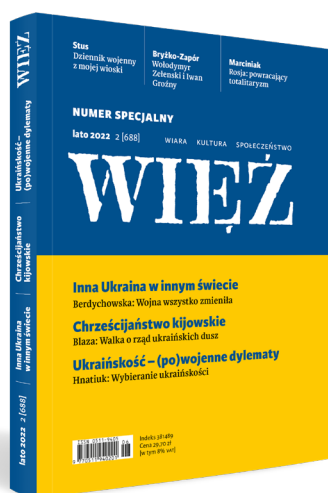

w kontrakty na odbudowę na poziomie ogólnokrajowym (tu nasze firmy mogą być podwykonawcami największych firm budujących twardą infrastrukturę). Opcją jest poszukiwanie możliwości zainwestowania w zniszczonych obwodach/regionach, w oparciu o zgromadzone w ostatnich miesiącach kontakty, w tym z uchodźcami. W tym kontekście warto też promować tworzenie nowych polsko-ukraińskich oddolnych partnerstw na rzecz powojennej odbudowy.

- W celu wzmocnienia wzajemnych relacji – **stworzenie szczególnej formy partnerstwa społeczeństw**. Z jednej strony Polska mogłaby zapraszać ukraińskich weteranów na leczenie/rehabilitację, a ich dzieci na wypoczynek kolonijny, a z drugiej strony Ukraina mogłaby wprowadzić pewne preferencje dla podmiotów z Polski w zakresie przetargów czy nabywania ziemi w Ukrainie.

ZACHĘCAMY RÓWNIEŻ DO LEKTURY:

numeru specjalnego
kwartalnika „Więź”
poświęconego Ukrainie

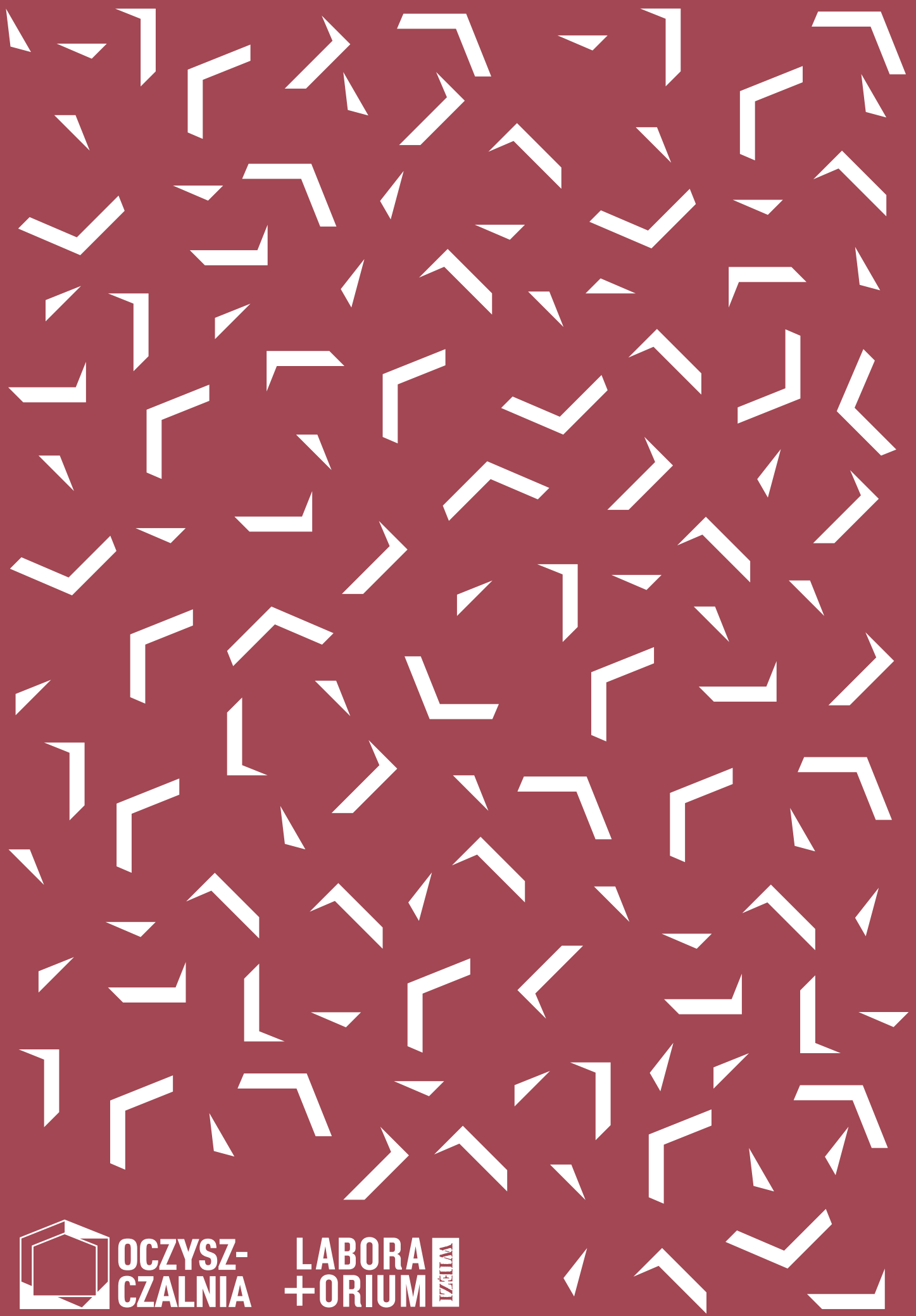

czasopismo.wiez.pl

książki Natalii Bryżko-Zapór
„Ja tu zostaję. Fenomen Wołodymira Zełenskiego”,
która ukaze się w lipcu

wydawnictwo.wiez.pl

**OCZYSZ-
CZALNIA**

**LABORA
+ORIUM**

IZETA